
Některé tituly bych zrušil

Některé tituly bych zrušil

LIDOVÉ NOVINY

17.5.2011, rubrika: Akademie, strana: 25, autor: Radka Kvačková

Akademická obec s navrženou reformou vysokých škol moc nesouhlasí. Profesor Haňka z Cambridge ji spíš hájí

Dvaadvacet dosti tvrdých námitek a připomínek vznesla Univerzita Karlova (UK) k pracovnímu návrhu věcného zákona o vysokých školách. Vybrali jsme z nich ty, které se nám zdály zásadní, a hovořili o nich s profesorem University of Cambridge Rudolfem Haňkou. Je totiž jedním ze dvou zahraničních expertů (druhým je Jan Švejnar), kteří sledují přípravu reformy terciárního vzdělávání v Česku a svými doporučeními jim pomáhají dát mezinárodní kontext.

Námítky UK (jsou vytištěny tučně) začínají zgruntu: V návrhu chybí jakákoliv vize cílového stavu školství v dlouhodobém horizontu.

R. Haňka: Zdá se mi, že jde o jednu z frází, které lidé často používají, aniž by je dovedli vysvětlit nebo měli sami představu jejich naplnění. Návrh postrádá jakoukoli reálnou diferenciaci vysokých škol. Za naprosto nepřijatelnou je třeba pokládat absenci vymezení výzkumných univerzit.

R. H.: Vymezení výzkumné univerzity, tedy jakési elitní, na vědu zaměřené vysoké školy není jednoduché prostě proto, že mimořádná vždycky nemusí být celá škola, ale třeba jen jedna vynikající fakulta, jedno pracoviště. Mimochodem, třeba v Anglii, kde je 133 univerzit, dvacet z nich vytvořilo jakýsi klub výzkumných univerzit (Russel Group), které mají výzkum na vysoké úrovni, stejně jako výuku. Ale ty školy se sdružily samy o své vůli.

Alespoň u určité třídy vysokých škol, zejména u výzkumných univerzit, je nezbytné zakotvit existenci vědeckých rad.

R. H.: Upřímně, nevidím potřebu vědecké rady univerzity. Přitom jsem členem několika takových rad. Právě proto vím, že vědecké rady fungují většinou jen formálně. Hlavní náplní je schvalování návrhů na jmenování profesorů, návrhu dlouhodobého záměru vysoké školy a případných návrhů mimořádných ocenění. Ve všech případech jde o formální schvalování předem připravených a prodiskutovaných návrhů. V radě jsou lidé různých odborností, a mnozí tak ani nemohou dost dobře odborně posoudit, zda si například ten či onen kandidát zaslouží být jmenován profesorem. Nepřijatelná je marginalizace postavení rektora.

R. H.: Úpravu, s níž přichází návrh, považuji za změnu k lepšímu. Role rektora by podle něj byla naopak ujasněna a posílena.

Je vyloučeno eliminovat zásadní roli akademických senátů při ustanovování rektora či jinak umenšovat jeho úlohu jako samosprávného zastupitelského akademického orgánu.

R. H.: Domnívám se, že funkce senátu je naopak posílena tím, že není nucen vybírat jedno jméno, ale dva kandidáty, které předkládá správní radě. Přitom polovina členů této rady je jmenována akademickým senátem. Například v Rakousku předkládá senát tři jména, což by se mi líbilo ještě víc.

Je třeba zajistit, aby v zákonem vymezených případech akademický senát nemohl rozhodnout proti kvalifikovanému nesouhlasu zástupců studentů.

R. H.: Co je to kvalifikovaný nesouhlas studentů? Tomu nerozumím. Zřejmě jakési právo veta. To bych nepovažoval za žádoucí. Ostatně studenti jsou do akademických senátů voleni ve volbách, kterých se obvykle účastní jen kolem pěti

procent jejich kolegů vysokoškoláků. To není příliš reprezentativní. Myslím, že větší zájem o volby by byl, kdyby své zástupce volili studenti bakalářského, magisterského a doktorského programu poměrným dílem. Zájmy a starosti těchto skupin vysokoškoláků se mohou podstatně lišit a mělo by se to odrazit i v jejich zastoupení.

Navrhovaná úprava ustanovování docentů a profesorů je zcela nepřijatelná. Je založena na neakceptovatelné záměně kvalifikačních předpokladů a funkčních míst a znamenala by nekontrolovanou divergenci významu těchto titulů.

R. H.: Profesoři a docenti. To je bolest České republiky, na kterou poukazují už asi osm let. Dnes jmenuje profesory prezident na základě nominace vysokou školou. To je pro zajímavost dědictví z dob Rakouska-Uherska, kdy to dělal císař, protože profesoři byli jedni z nejvyšších státních zaměstnanců, kterými už ovšem dávno nejsou. (Vysoké školy nejsou až na výjimky státní, ale veřejné instituce.) Problém je v tom, že když vysokoškolské profesory jmenuje prezident, jsou si všichni jaksi rovni. Přitom praxe je taková, že když někdo, řekněme z Univerzity Karlovy, požádá o profesuru na Univerzitě Karlově a neuspěje, požádá si o ni jinde. A může to zkoušet tak dlouho, až někde uspěje. Třeba v Nitře nebo v Žilině, protože ČR má se Slovenskem z doby dělení státu dohodu o uznávání titulů. Prezident ČR ho pak jmenuje a on je profesorem. Stále třeba pracuje na Univerzitě Karlově, jeho kolegové mohou vědět, že není nejlepší, ale veřejnost si říká: Musí být skvělý, je profesorem, který pracuje na Univerzitě Karlově. V celém rozumném světě jmenuje své profesory jejich univerzita, často na základě širokého výběru, a ne někdo za devatero horami. Nevím, proč by to tak nemělo být i v Česku. Pracovní návrh věcného záměru zákona o vysokých školách se změnou v tomto smyslu počítá. Nevím, proč proti tomu někdo protestuje. Je to normální po celém světě a rozhodně by to vedlo ke snížení počtu jmenování profesorem. Z bývalého Rakouska-Uherska je ČR jediná, která současný anachronismus ještě nezrušila.

Nelze akceptovat diplomové studijní programy, které by byly kratší než současné bakalářské studium.

R. H.: Pro prakticky zaměřené obory je dobré organizovat i programy kratší než bakalářské. Nepředstavují ukončené vysokoškolské studium a nikdo by za ně nezískal titul bakaláře, ale pouze diplom. V Anglii se něčemu takovému říká Higher National Diploma (HND). Nelze akceptovat, aby bylo možné skládat rigorózní zkoušky i po bakalářském programu.

R. H.: Rigorózní zkouška vede k titulu jako třeba RNDr., JUDr., ThDr. nebo PhDr. (Tedy nikoliv Ph. D.) No, já bych tyhle tituly spíš zrušil, než bych si s tím lámal hlavu. Je to taky anachronismus. Návrh je neruší a skutečně nevylučuje, že by bylo možné dělat rigorózní zkoušku i s bakalářským diplomem a dostatečnou praxí. Když se nad tím ale zamyslím, napadá mě, že když může magistr složit rigorózum a získat tento titul po roce praxe, proč by stejnou zkoušku nemohl složit bakalář s pěti lety praxe, když na to bude odborně stačit?

Zcela nepřijatelná je část návrhu týkající se zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání. (Dnes ji má garantovat Akreditační komise. Návrh ale počítá s organizačním a funkčním oddělením funkce hodnocení kvality a rozhodování o akreditacích. A taky s tím, že by se už neakreditovaly jednotlivé studijní programy, ale instituce. Akreditaci by od ministerstva školství získala na určité období škola, která by si interně ověřovala svoji kvalitu, a toto by poté bylo periodicky externě hodnoceno Agenturou pro kvalitu vysokého školství, jejíhož předsedu by jmenoval prezident -pozn. red.)

R. H.: Nevím, s čím mají oponenti problém. Předpokládám, že s nutností zajišťovat kvalitu souhlasí. Pokud ano, je dobré připomenout, že Boloňský proces vytváření evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání počítá s tím, že akreditace a hodnocení mají být oddělené. To je běžné, a Česko je jedna z mála zemí, kde tomu tak není. Podle mne je logické a administrativně správné rozdělení dvou funkcí. Exekutiva a soudy jsou také oddělené a hlavně samostatné. Podle mne se tím práce Akreditační komise ulehčí a současně i ujasní. Ošetřit se ovšem musí nezávislost té agentury, což má udělat až zákon samotný.

Potud reakce na námítky akademiků. Je ale něco, co se na návrhu nezdá profesoru Haňkovi?

„Chybí mi tam třeba definice ukončeného vysokoškolského vzdělání, ale to je drobnost. Podstatnější je, že profesor musí být napřed docentem. Podívejte se na jakýkoliv inzerát vypisující konkurz na místo profesora na zahraniční univerzitě. Nikoho nezajímá, jestli je docentem. Důležité je, aby byl světový odborník. Polovina profesorů na světových univerzitách, a i v Cambridge, kde to dobře znám, nikdy docenty nebyli. Hlavní je, aby to byli ti nejlepší. A když už jsme u toho, viděl někdy někdo jediný inzerát vypisující výběrové řízení na místo profesora na české vysoké škole?“